

Elintarviketeollisuusliitto

LAUSUNTO

31.3.2026

VN/10831/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta

Elintarviketeollisuusliitto ry (ETL) kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua rikoslain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä.

ETL tukee ympäristödirektiivin tavoitteita ympäristön entistä tehokkaammasta suojelusta sekä pyrkimyksestä ennaltaehkäistä erityisesti vakavimpia ympäristörikoksia. Luonnoksessa tunnistetaan hyvin, että yrityksissä lähtökohtaisesti tunnetaan aineelliseen lainsäädäntöön sisältyvät kiellot ja velvollisuudet, ja niitä noudattavan yrityksen toimintaan ehdotettavilla muutoksilla ei sinänsä ole välitöntä vaikutusta. Rikoslain 48 luvun ympäristörikosten tunnusmerkistöt ovat kuitenkin erittäin monimutkaisia. Oikeushenkilön rangaistusvastuun ankaroitumisen myötä esitysluonnoksen mahdolliset vaikutukset varsinkin suuremman kokoluokan yrityksiin voivat ETL:n näkemyksen mukaan olla merkittävät.

ETL kiinnittää lausunnossaan huomiota yhteisösakon enimmäismäärää koskevaan ehdotukseen (9 luvun 5 §) sekä metsäkatorikosta koskeviin uusiin rangaistussäädöksiin (48 a luvun 3 c ja 3 d §:t).

Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)

Esitysluonnoksessa ehdotetaan yhteisösakon enimmäisasteikon merkittävää korottamista sekä sen osittaista sitomista yrityksen liikevaihtoon. Kyse on taloudelliselta vaikutukseltaan huomattavista seuraamuksista, minkä vuoksi ETL pitää välttämättömänä, että niihin liittyvät velvoitteet, vastuun kohdentuminen ja soveltamiskäytännöt ovat sääntelyssä riittävän selkeitä ja ennakoitavia.

Yleistä Suomessa noudatettavaa yhteisösakkoasteikkoa ei tulisi ETL:n käsityksen mukaan ankaroittaa vain siksi, että implementoitavissa direktiiveissä mahdollisesti edellytetään tehtäväksi muutoksia tiettyihin rikostunnusmerkistöihin ja niiden rangaistusasteikkoihin, sillä missään ei edellytetä rangaistusasteikon muuttamista muiden tunnusmerkistöjen osalta.

Erityisen kyseenalaista olisi laajentaa mahdollinen yhteisösakkojen ankaroituminen koskemaan myös aivan muita kuin implementoitavissa

direktiiveissä tarkoitettuja rikostyyppejä, kuten työturvallisuusrikoksia, ilman asian selvittämistä sekä perusteellista vaikutusten arvioimista niiden soveltamisalalla.

Työturvallisuusrikoksista

Yhteisösakon soveltaminen painottuu Suomessa työturvallisuusrikoksiin (rikoslain 47 luvun 1 §), sillä lähes 90 % kaikista yhteisösakkotuomioista on annettu Suomessa työturvallisuusrikoksista. Työturvallisuusrikoksista tuomitut yhteisösakot ovat olleet suuruudeltaan pienempiä kuin esimerkiksi ympäristörikoksista tuomitut sakot: mediaani ollut sekä vuosina 2015–2019 että vuosina 2020–2023 alle 10.000 euroa (ks. HE esitysluonnos kohta 3.2.3. Yhteisösakkoa koskevat tuomiot).

Rikoslain 47 luvun 1 §:ssä (Työturvallisuusrikos) on säädetty seuraavaa:

”Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo työturvallisuusmääräyksiä tai

2) aiheuttaa työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan taikka mahdollistaa työturvallisuusmääräysten vastaisen tilan jatkumisen laiminlyömällä valvoa työturvallisuusmääräysten noudattamista alaisessaan työssä tai jättämällä huolehtimatta taloudellisista, toiminnan järjestämistä koskevista tai muista työsuojelun edellytyksistä,

on tuomittava *työturvallisuusrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

... ”

Edelleen luvun 8 §:ssä on säädetty, että *työturvallisuusmääräyksillä* tarkoitetaan työturvallisuuslakiin, työterveyshuoltolakiin, laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella annettuun lakiin tai muuhun työturvallisuutta koskevaan lakiin sisältyviä taikka tällaisen lain nojalla annettuja työn turvallisuutta tai terveellisyttä koskevia säännöksiä, joita on noudatettava toisen suojelemiseksi.

Työturvallisuusrikoksen tarkempi tunnusmerkistö täsmentyy siten muualla lainsäädännössä kuin rikoslaissa määritettyjen *työturvallisuusmääräysten* perusteella. Työturvallisuusrikos on ns. blankorangaistussäännös, jossa rangaistavan käyttäytymisen aineellinen sisältö määrittyy rikoslain ulkopuolisen lainsäädännön kautta.

Työturvallisuusmääräykset on sijoitettu useisiin erilaisiin, eritasoisiin ja eri aikoina annettuihin säännöksiin, joista moni on annettu eduskunnan säätämää lakia alempiasteisella säädöksellä, kuten valtioneuvoston asetuksella.

Työturvallisuusmääräyksiä sisältäviä säännöksiä on lukuisia, minkä lisäksi työturvallisuusmääräyksiä tulkitsevien viranomaisten tulkintaohjeistus ja -käytäntö on usein valitettavan vaihtelevaa. Voimassa olevien työturvallisuusmääräysten

sisällön täsmällinen selvittäminen voi olla varsin haastavaa työnantajalle tai esimerkiksi työnantajan edustajana toimivalle yksittäiselle esihenkilölle.

Perustuslain 8 §:ssä on säädetty rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta, jonka mukaan ”ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi.” Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaan rangaistavaksi säädetyn teon soveltamisalan tulisi täsmällinen, tarkkarajainen ja ennakoitavissa oleva. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää, että rikoksen tunnusmerkistö ilmaistaan laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että lain sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin teko, laiminlyönti tai toiminta rangaistavaa. Jokaisen työnantajan edustajan, kuten esihenkilön, tulisi lakia lukemalla ymmärtää, miten toimimalla hän voi välttää mahdollisen rangaistusvastuun. Työturvallisuusrikoksiin liitetyn blankorangaistusvastuun näkökulmasta on ETL:n käsityksen mukaan kyseenalaista, onko tämänhetkinen työturvallisuusrikoksia koskeva rikoslainsäädäntöratkaisu ylipäättänsä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukainen.

ETL toteaa lisäksi, että rangaistusvastuu ei työturvallisuusrikoksessa rajaudu ainoastaan tahallisiin rikoksiin vaan työturvallisuusrikos on rangaistava myös huolimattomuusrikoksena. Työturvallisuusrikoksiin on tämän lisäksi liitetty työnantajaan tai tämän edustajaan eli käytännössä usein esihenkilöön ulottuva henkilökohtainen rikosoikeudellinen rangaistusvastuu.

ETL:n käsityksen mukaan työturvallisuusrikosten rangaistusvastuun perustuslainmukaisuus suhteessa rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen tulisi selvittää perusteellisesti ennen kuin työturvallisuusrikoksia koskevia seuraamuksia enää entisestään ankaroitetaan ja ennen kuin työnantajille tai työnantajan edustajille asetetaan enää yhtäkään työturvallisuuteen liittyvää lisävelvoitetta. Selvityksen tulisi kattaa Suomen työturvallisuusrikossäännösten rangaistusvastuun aineellinen laajuus. Vallitseva oikeustila tulisi arvioida sekä työnantajien että työnantajaa edustavien esihenkilöiden oikeusturvan näkökulmasta. Selvityksen tulisi kattaa myös tarvittavat muutosehdotukset, joilla varmistettaisiin, että työturvallisuusrikoksiin liittyvä sääntely olisi jatkossa kokonaisuudessaan ennakoitavaa ja jotta työturvallisuusrikosten rangaistusvastuu olisi perustuslain vaatimusten mukainen.

Mikäli yhteisösakkoasteikkoa muissa kuin työturvallisuusrikosasioissa mahdollisesti nostetaan, ETL vastustaa joka tapauksessa jyrkästi sitä, että yhteisösakkoasteikon nostaminen ulotettaisiin koskemaan myös työturvallisuusrikoksia.

Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista

Rikoslain 48 a lukuun ehdotetaan lisättäväksi uudet metsäkatorikosta koskevat rangaistussäännökset EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden rikkomiseen liittyen. Metsäkatoasetuksen toimeenpanoon on EU-tasolla sisällytynyt runsaasti epävarmuutta, ja joulukuussa 2025 hyväksytyllä muutosasetuksella (2025/2650) täsmennettiin olennaisesti toimijoiden määritelmiä, velvollisuuksia ja vastuunjakoa toimitusketjussa.

ETL korostaa, että rikosoikeudellisten seuraamusten tulee olla johdonmukaisia metsäkatoasetuksen viimeisimmän sisällön kanssa. Muutosasetuksen myötä asianmukaisen huolellisuuden vakuutusta koskeva velvollisuus kohdistuu ensisijaisesti tuotteet ensimmäisenä unionin markkinoille saattaviin tai unionista vieviin toimijoihin. Lisäksi asetukseen on lisätty uusia toimijakategorioita sekä kevennettyjä menettelyjä. ETL katsoo, että rikoslain uusien säännösten tulee täysimääräisesti heijastaa tätä EU-tason vastuunjakoa. Rikosvastuun ulottaminen toimijoihin, joille muutosasetuksen mukaan ei kuulu huolellisuusvakuutuksen antamisvelvollisuutta, heikentäisi oikeusvarmuutta ja loisi riskin kansallisen ja EU-sääntelyn välisestä ristiriidasta.

Lisäksi ETL pitää välttämättömänä, että rikoslain muutosten voimaantulo ja soveltaminen ajoitetaan yhteen metsäkatoasetuksen soveltamisen kanssa. Rikosoikeudellisten seuraamusten kytkeminen velvoitteisiin, joita ei vielä sovelleta, olisi ongelmallista sääntelyn ennakoitavuuden kannalta.

Lisätiedot Yhteisösakkoa koskevat kysymykset:
Neuvottelujohtaja Maarit Leppänen, maarit.leppanen@etl.fi
Metsäkatoasetusta koskevat kysymykset:
Johtaja Satumaija Levón, satumaija.levon@etl.fi